

Vergaderjaar 2021–2022

34 298

Parlementair onderzoek Breed welvaartsbegrip

Nr. 36

**BRIEF VAN DE MINISTERS VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN
KLIMAAT EN VAN BUITENLANDSE HANDEL EN
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 mei 2022

Het ontwikkelen van gedegen overheidsbeleid vraagt om een geïnformeerd beeld van hoe het gaat in Nederland. Waar gaat het wel goed en waar niet met de brede welvaart in Nederland? En wat voor trends zijn er te zien? Om hierin te voorzien publiceert het CBS jaarlijks de «Monitor Brede Welvaart & Sustainable Development Goals» (hierna: «de Monitor») in opdracht van het kabinet. De monitor kijkt primair naar de middellange termijn, met trends over de periode 2014–2021.

Het doel van de Monitor is om op basis van kernindicatoren te laten zien hoe Nederland ervoor staat op de brede welvaart en de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). De thematiek en indicatoren voor brede welvaart en de SDG's overlappen deels en vullen elkaar aan. De samenhang tussen beide concepten maakt dat ze elkaar versterken voor zowel de Nederlandse als internationale context. Behalve voor de dimensie «Hier & Nu» bevat de Monitor ook indicatoren over effecten over de landsgrenzen heen (Elders) en voor toekomstige generaties (Later).

In deze brief leest u de kabinetsreactie op de gepresenteerde cijfers in de Monitor 2022¹. Daarnaast bieden we met deze brief uw Kamer de zesde Nationale SDG rapportage «Nederland Ontwikkelt Duurzaam» aan. Deze rapportage geeft kwalitatieve inkleuring vanuit het Rijk, decentrale overheden en maatschappelijke sectoren aan de in de Monitor gepresenteerde cijfers over de SDG voortgang.

¹ Link naar Monitor: <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2022/20/monitor-brede-welvaart>

Uitkomsten Monitor en kabinetsreactie

De Monitor 2022 kijkt vanuit het brede welvaartsperspectief en de SDG's terug op 2021 en de middellange termijn. Een aantal ontwikkelingen valt op en wordt daarom hieronder voorzien van een kabinetsreactie.

Algemeen beeld en impact coronapandemie

Ten eerste is, ondanks de coronapandemie, nog steeds 83,6% van de Nederlanders tevreden met het leven. De tevredenheid is wel licht gedaald (-1,2% punt) en hiermee op het laagste niveau sinds 1997 (eerste meetpunt), maar van een dalende trend is volgens de definitie nog geen sprake². Tevredenheid met het leven is een subjectieve maat van brede welvaart die vaak samenhangt met een aantal kenmerken. Bij de verslechtering van een aantal van deze kenmerken speelt de coronapandemie een rol, maar niet alleen. Zo verminderden bijvoorbeeld de sociale contacten en nam de mentale gezondheid af tijdens de coronapandemie, maar ook in de jaren daarvoor. Het SCP wees er eerder eveneens op dat een aantal van deze trends al langer speelt, maar dat dit door de coronacrisis scherper aan de oppervlakte komt³. Verder is ook qua verdeling bijvoorbeeld in de laatste twee jaar een relatieve achteruitgang te zien op de brede welvaart voor jongvolwassenen, een groep waarop de pandemie ook in 2021 relatief veel impact had⁴.

Naast de impact van de pandemie toont de Monitor dit jaar ook weer verschillen tussen de drie dimensies van het brede welvaartsbegrip; Hier & Nu, Later en Elders. De welvaart in het Hier & Nu en Elders lijkt over de hele breedte een iets positiever beeld te tonen dan vorig jaar. Op redelijk wat indicatoren is een gunstige ontwikkeling te zien in 2021. Er zijn bij de dimensie Later relatief veel rode indicatoren te zien, wat een verslechtering impliceert. Terwijl voor het Hier & Nu slechts 7% van de indicatoren op rood staat, is dat voor bijna een derde van de indicatoren voor Later het geval. Dit geldt met name, net als vorig jaar, voor de natuurlijk kapitaal indicatoren. De Monitor laat zien dat de toekomstige welvaart meer onder druk staat dan de huidige welvaart.

Kabinetsreactie

Het is goed nieuws dat de tevredenheid in Nederland, ondanks de coronacrisis, nog steeds relatief hoog is. Ook is het positief dat de welvaart in het Hier & Nu zich op veel aspecten gunstig blijft ontwikkelen. Daarnaast herkent het kabinet ook de uitdagingen die de Monitor weergeeft. Zowel op de gebieden waar de impact van de coronacrisis te zien is (bijvoorbeeld sociale contacten), als ook de zorgelijke situatie op een aantal van de Later indicatoren (bijvoorbeeld biodiversiteit) en de daaruit volgende druk op toekomstige welvaart. Verder benadrukt de lichte afname in tevredenheid in 2021 (na de eerdere daling in 2020) ook de noodzaak om goed in de gaten te blijven houden dat deze daling niet doorzet in de komende jaren. In de rest van de brief wordt per thema in meer detail ingegaan op de inzet van het kabinet op de verschillende uitdagingen.

² CBS definitie trend: statistisch significante trend waarneembaar over een periode van 8 jaar

³ Verschil in Nederland 2014 – 2020 | SCP

⁴ Ervaren impact corona op mentale gezondheid en leefstijl | CBS

Klimaat, natuur, milieu & grondstoffen

Thema's zoals verduurzaming en grondstoffen hebben bij uitstek impact op de dimensies Later en Elders. De Monitor laat op dit gebied een wisselend beeld zien over het afgelopen jaar.

Op het gebied van energie (SDG 7) zien we aan de ene kant dat het opgesteld vermogen hernieuwbare elektriciteit verder is toegenomen (inmiddels positie 11 in EU, was 18 in 2019). Maar ook dat aan de andere kant de uitstoot van broeikasgassen, na de daling in 2020, weer is gestegen (+2,1%). Ook de broeikasgasvoetafdruk is volgens een eerste berekening van het CBS in 2021 weer groter, na een daling in 2020. Daarnaast is de ervaren milieuhinder het afgelopen jaar toegenomen.

Verder zet de verduurzaming van de landbouw door, maar blijft de biodiversiteit op land en onder water op veel aspecten verslechteren (SDG's 14 en 15). Waterbronnen staan onder druk door vervuiling en onttrekking van grondwater, de kwaliteit van agrarisch leefgebied voor vogels neemt af en het aantal bedreigde dieren en planten soorten neemt toe.

Op de dimensie Elders zijn een redelijk aantal positieve trends te zien op de lange termijn, al blijft op een aantal indicatoren de relatieve Nederlandse positie laag ten op zichte van andere EU-landen. Het CBS meet indicatoren over de stromen van inkomens (SDG 17) en het gebruik dat Nederland maakt van het natuurlijk kapitaal van andere landen (SDG 12). De waarde van de invoer van goederen ligt inmiddels bijna 15 procent boven het pre-coronaniveau van 2019, maar Nederland legt daarmee ook een relatief groot beslag op het mondiale natuurlijk kapitaal. Nederland draagt positief bij door hulp (5^e plek op EU-ranglijst) en handel met ontwikkelingslanden. Conform de internationale richtlijnen voor het meten van duurzaamheid (CES-recommendations) wordt handel in fossiele en natuurlijke hulpbronnen als negatief gezien voor de brede welvaart van de handelspartners, omdat Nederland daarmee beslag legt op de natuurlijke hulpbronnen (die nodig zijn voor de welvaart) van andere landen. In het bijzonder kijkt het CBS daarbij naar Minst Ontwikkelde Landen (MOL's) die het meest kwetsbaar zijn. Positief is dat de invoer van fossiele energiedragers uit MOL's in het afgelopen jaar is gedaald, net als de invoer van niet-metaal mineralen.

Verder blijft de ingevoerde hoeveelheid biogrondstoffen (voorheen biomassa) stijgen en is daarnaast ook de algehele afhankelijkheid van energie-invoer weer verder toegenomen. In 2014 kwam een derde van de energie uit import, inmiddels is dit in 2020 bijna 70%. Nederland bevindt zich hiermee in de middengroep van de EU (19de van 27 EU-landen). Verder daalde de totale Nederlandse grondstoffenvoetafdruk in 2020, maar over de lange termijn is hier geen dalende of stijgende trend te zien.

Kabinetsreactie

Ten aanzien van natuur en biodiversiteit is de situatie aanhoudend zorgelijk. Ook de ontwikkelingen op het gebied van verduurzaming en de impact van Nederland over de grenzen vragen om gedegen beleid. Hieronder worden een aantal hoofdpunten van de huidige inzet van het kabinet benoemd.

Op het gebied van natuur en biodiversiteit blijft, vooral vanwege tekortschietende ruimtelijke en milieucondities, veelal veroorzaakt door externe factoren, de natuur in Nederland ernstig onder druk staan. Daarnaast heeft ons handelen in Nederland ook invloed op de biodiver-

siteit in de rest van de wereld. Deze conclusies zijn in lijn met recente rapportages van Nederland in het kader van het VN Biodiversiteitsverdrag (Kamerstuk 26 407, nr. 128) en de EU Vogel- en Habitatrichtlijnen (Kamerstuk 26 407, nr. 131).

Dit kabinet werkt in Nederland langs verschillende lijnen aan herstel en verbetering van natuur en biodiversiteit. In de eerste plaats wordt gewerkt aan de effectieve bescherming van natuurgebieden, via onder andere het Natuurnetwerk Nederland, Natura 2000, natuurbeleid in de grote wateren, Noordzee en Waddenzee. In aanvulling op de structurele aanpak stikstof geeft het kabinet een impuls aan onder meer stikstofreductie, natuurherstel en -ontwikkeling via een combinatie van landelijk en gebiedsgericht beleid. Een kentering van het beleid wordt beoogd om onherstelbare schade te voorkomen en andere maatschappelijke opgaven binnen de grenzen van de natuur mogelijk te maken. In dat kader is ook de transitie naar een natuurinclusieve samenleving van belang. We werken onder andere aan experimenten rond natuurinclusieve landbouw en nemen de natuur mee bij de woningbouwopgave.

Opvallend is dat het aantal mensen dat milieuproblemen ervaart na een eerdere daling recent weer toeneemt. Maatschappelijke partijen zullen worden betrokken bij de totstandkoming van een nationaal milieuprogramma en een nationaal programma bodem en ondergrond. Hierin worden de ambities van het kabinet ten aanzien van een gezonde en veilige leefomgeving, duurzame economie en vitale ecosystemen vertaald in beleid. Waar mogelijk zal worden aangesloten bij Europese initiatieven in het kader van de *«zero pollution ambition»*.

Het CBS toont een redelijk positief beeld van de langetermijntrends op de Elders-dimensie, al blijft de relatieve Nederlandse positie zwak op een aantal indicatoren. Deze dimensie is verbonden aan met name SDG 17 (partnerschap) en SDG 12 (duurzame consumptie en productie) en gaat onder andere over de negatieve effecten die Nederland elders ter wereld veroorzaakt. Een belangrijk deel van deze afwenteleffecten worden sinds 2016 geadresseerd in het «Actieplan Beleidscoherentie voor Ontwikkeling», waarover eveneens vandaag (18 mei 2022) de jaarlijkse rapportage naar uw Kamer is verzonden.

Wat betreft de invoer van duurzame biograndstoffen is het kabinet van mening dat de inzet hiervan een belangrijke rol speelt voor het bereiken van een klimaatneutrale en circulaire samenleving. Biograndstoffen zijn onmisbaar om de afhankelijkheid van (geïmporteerde) primaire fossiele grondstoffen te verminderen, bijvoorbeeld in de chemie of bij de productie van brandstoffen voor de lucht- en scheepvaart. Tegelijkertijd heeft het kabinet oog voor de zorgen die in de samenleving leven over biograndstoffen (o.a. ontbossing, verlies aan biodiversiteit). Daarom stelt het kabinet strenge duurzaamheidseisen (inclusief sociaaleconomische criteria) aan de inzet van biograndstoffen en wil het kabinet biograndstoffen zo hoogwaardig mogelijk inzetten.

Verder maken de fluctuerende energieprijzen en het Rusland-Oekraïneconflict nogmaals duidelijk dat Europa te sterk afhankelijk is van de import van fossiele energiedragers. Dat Nederland hierbij een relatief hoge afhankelijkheid heeft, onderstreept de noodzaak om de klimaat- en energietransitie te versnellen. Het kabinet werkt hierbij aan verschillende maatregelen om de import van fossiele brandstoffen te verlagen (bijvoorbeeld extra waterstof, groen gas, elektrificatie en vraagreductie). Tegelijkertijd betekent dit ook dat bijvoorbeeld de import van waterstof juist zal toenemen ter ondersteuning van de klimaat- en energie transitie.

Op het gebied van broeikasgasuitstoot is de toename, na de forse daling tijdens het eerste deel van de coronacrisis, niet geheel onverwacht, gezien het terugveren van economische activiteit en het koude voorjaar van 2021. De uitstootgegevens over 2021 zijn nog voorlopig, definitieve cijfers volgen begin volgend jaar. Dit neemt niet weg dat Nederland koploper wil zijn bij het tegengaan van de opwarming van de aarde. Nederland zet zichzelf nationaal als doel om in 2030 ten minste 55% emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. Conform het Coalitieakkoord richt het kabinet zich bij de uitwerking van beleidsmaatregelen op een emissiereductie van 60%. In mei presenteert het kabinet de eerste uitwerking van het beleidsprogramma Klimaat en Energie.

Kansen- en gendergelijkheid, gezondheid & schokbestendigheid

Belangrijk voor de dimensies Hier & Nu en Later is ook de mate waarin Nederlanders mee kunnen komen en hoe goed externe schokken worden opgevangen, zoals de gevolgen van de COVID-19-pandemie. De Monitor toont op het gebied van schokbestendigheid een redelijk positief beeld voor 2021. Het mediaan vermogen van huishoudens en hun spaargeld bij Nederlandse banken blijven stijgen. Ook blijft de omvang van een aantal kwetsbare groepen dalen. Zo neemt het percentage huishoudens met een laag inkomen en weinig vermogen af, net als het percentage armoederisico onder zzp'ers en het aantal mensen met ernstige langdurige beperkingen door gezondheidsproblemen. Verder blijft, ondanks de pandemie, het percentage mensen met zorgen over de financiële toekomst, net als vorig jaar, dalen. Ook het aantal daklozen daalt voor het eerst sinds een aantal jaar.

Het aantal Nederlanders dat de eigen gezondheid als (zeer) goed beoordeelt daalt zeer licht, maar Nederland verbetert hier wel relatief ten opzichte van de EU. Verder valt op dat de voorgaande stijgende trend van overgewicht (SDG 3) niet meer te zien is. Het aantal 20+ Nederlanders met overgewicht is licht gedaald naar 50,8% in 2021 (van 51,1%).

Qua gendergelijkheid (SDG 5) zijn er positieve ontwikkelingen te zien, onder andere door afnemende beloningsverschillen, stijgende arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van vrouwen. De kloof tussen vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt bestaat echter nog steeds; de snelheid waarmee deze afneemt geeft uitdagingen voor het bereiken van volledige gendergelijkheid op de arbeidsmarkt in 2030. Verder zet de voorheen stijgende trend rond het aandeel vrouwen in managementposities niet door en blijft Nederland op dit punt achter bij de rest van de EU (25ste van de 27).

Net als in voorgaande jaren geeft de Monitor dit jaar ook een beeld van hoe de brede welvaart in Nederland is verdeeld tussen verschillende bevolkingsgroepen. Groepen die minder dan gemiddeld profiteren van brede welvaart zijn vooral mensen met een niet-westerse migratieachtergrond en laagopgeleiden. De achterstand van mensen met een migratieachtergrond kan niet worden verklaard door een verschillen in onderwijsniveau, leeftijd of geslacht. Als rekening wordt gehouden met deze aspecten blijft het beeld overeind dat mensen met een migratieachtergrond op achterstand staan. Bij hen treedt ook een stapeling op van elementen van brede welvaart waar zij minder goed op scoren, zoals gezondheid, arbeidsparticipatie of vertrouwen. Ook geslacht en leeftijd spelen mee in de mate waarin mensen profiteren van de brede welvaart. Ten opzichte van 2019 is de verdeling van de brede welvaart in grote lijnen niet veranderd. Wel zijn jongere leeftijdsgroepen, de 75-plussers en hoogopgeleiden er relatief iets op achteruitgegaan.

Ook zijn er regionale verschillen in brede welvaart, zo blijkt uit de tweede editie van de regionale Monitor Brede Welvaart (CBS publicatie, 6 december 2021). Net als in 2020 laat de monitor verschillen zien tussen (grote) steden en het platteland. Zo hebben stedelingen gemiddeld een wat lagere gezondheid, een lager mediaan besteedbaar inkomen, een minder veilige en schone leefomgeving en minder sociale cohesie. Daar staan voordelen tegenover zoals een hoger opleidingsniveau, kortere afstand tot voorzieningen en minder overgewicht. Dit betreft wel gemiddelden, ook binnen en tussen stedelijke gebieden en tussen plattelandsregio's onderling zijn soms aanzienlijke verschillen in brede welvaart.

Voor Caribisch Nederland is een Monitor Brede Welvaart in ontwikkeling⁵. Het gaat om een monitor met naar verwachting 72 indicatoren op maximaal 16 beleidsthema's. Voor de selectie van indicatoren is gekeken naar de Monitor Brede Welvaart en SDG's. In 2022 wordt met de beschikbare indicatoren een eerste editie gepubliceerd.

Kabinetsreactie

De lichte inkrimping van een aantal kwetsbare groepen in 2021 is goed nieuws. Deze afname is ook bijzonder gezien de relatief grote klappen die kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt hebben gehad qua inkomensverlies tijdens de coronacrisis.⁶ De steunmaatregelen hebben als doel gehad de gevolgen van de crisis te dempen. Dankzij de generieke maatregelen, en in het bijzonder de Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW), is werkgelegenheid behouden gebleven en met het aanvullend sociaal pakket is ondersteuning geboden voor kwetsbare groepen. Tot slot is met de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo), en in een later stadium het tijdelijk vereenvoudigd Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz), inkomensondersteuning geboden voor zzp'ers.

Ondanks enkele positieve ontwikkelingen is er nog geen sprake van gendergelijkheid. In het Coalitieakkoord is aangegeven dat het kabinet werkt aan gendergelijkheid op de arbeidsmarkt door onder andere uitbreiding van betaald ouderschapsverlof, betere controle op loonverschillen, stimulering van arbeidsparticipatie en een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in leidinggevende posities. Ook de in het Coalitieakkoord (Bijlage bij Kamerstuk 35 788, nr. 77) opgenomen invoering van een vaste hoge vergoeding van 95% voor de kosten van kinderopvang zal in praktijk bijdragen aan het verhogen van de arbeidsparticipatie van vrouwen.

Met betrekking tot de verdeling van brede welvaart concentreert de lager dan gemiddelde brede welvaart zich bij laagopgeleiden en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Verschillende dimensies van de brede welvaart, zoals gezondheid en inkomen, vallen vaker lager uit voor deze groepen. Het kabinet werkt op verschillende terreinen aan de verkleining van deze verschillen. Zo wordt er bijvoorbeeld via de Gelijke Kansen Alliantie, in samenwerking met scholen, gemeenten en maatschappelijke partners, gewerkt aan het verbeteren van kansengelijkheid in het onderwijs. Ook wil het kabinet werken aan bestaanszekerheid door onder andere het verminderen van het verschil tussen vaste en flexibele arbeidscontracten, in te zetten op vermindering van schulden en armoede en de armoedeval te verkleinen.

⁵ Kamerstuk 34 298, nr. 35.

⁶ Ontwikkeling van het arbeidsinkomen tijdens corona | Publicatie | CPB.nl

Daarnaast zet het kabinet, in samenwerking met een twintigtal maatschappelijke partners⁷, via de Werkagenda Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt⁸ in op het verbeteren van de arbeidsmarktkansen en -posities van de burgers met een migratieachtergrond. Dit gebeurt langs drie thema's: meer (culturele) diversiteit op het werk, meer kans op een eerste baan of stage en arbeidstoeleiding. De activiteiten in deze werkagenda bouwen voort op lessen uit het programma Verdere Integratie op de Arbeidsmarkt en andere effectief gebleken aanpakken. In het kader van de Werkagenda zal de ontwikkeling van de arbeidsmarktkansen en -posities van burgers met een migratieachtergrond gemonitord worden, via De Monitor van gelijke kansen en evenredige posities op de arbeidsmarkt, ongeacht migratieachtergrond.

Ook zal dit jaar vervolg gegeven worden aan het Actieplan Arbeidsmarkt-discriminatie. Dit actieplan zet naast bewustwording en onderzoek ook in op handhaving middels het wetsvoorstel «toezicht gelijke kansen bij werving en selectie» dat, indien aangenomen, werkgevers en intermediairs zal verplichten om een werkwijze te hebben waarin wordt aangetoond hoe ze gelijke kansen creëren bij werving en selectie.

Verder werkt het kabinet samen met de regio's aan verbetering van brede welvaart via de Regio Deals. Uw Kamer is ook middels een brief in april 2022 geïnformeerd over de voortgang van de al lopende Regio Deals en de contouren van het proces waarmee de nieuwe Regio Deals afgesloten zullen worden. Ook is brede welvaart een belangrijke randvoorwaarde in het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Zo zullen naast de ecologische kenmerken van een gebied ook de sociaaleconomische en maatschappelijke kenmerken belangrijke factoren zijn voor het vaststellen van maatregelen in gebiedsplannen die zullen worden vastgesteld. Ook zullen de effecten op deze vlakken worden gemonitord, waaronder prominent het perspectief voor de landbouw.⁹

Het percentage van de bevolking dat overgewicht heeft is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven. Het is mooi dat er geen stijgende trend op de lange termijn meer te zien is, maar we willen – samen met alle partners uit het Nationaal Preventieakkoord – de trend keren en een daling van het percentage mensen met overgewicht bewerkstelligen. Het stimuleren van mensen tot een gezondere leefstijl is een complex gezondheidsprobleem en daarom wordt integraal beleid ingezet.

Arbeid, materiële welvaart en wonen

Als we kijken naar materiële welvaart, zien we over het algemeen een gunstige ontwikkeling over 2021. Mediane inkomens en vermogen blijven stijgen. Verder verbeterde de mediane koopkracht van huishoudens (+2,2%) in 2021. Daarnaast is er in 2021 een historisch lage werkloosheid te zien en behoudt Nederland de koploperspositie op het gebied van netto arbeidsparticipatie (70,4%).

Op het gebied van wonen zijn er veel stabiele trends te zien, die een wisselend beeld geven. Zo blijven Nederlanders erg tevreden met de woonomgeving (SDG 11) en zijn er steeds minder Nederlanders die de

⁷ Leden van de Taskforce Werk & Integratie zijn: ABU, AWWN, nDivosa, FNV, G4, G40, MBO Raad, NBBU, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Randstad, SAM, SBB, SER, UAF, UWV, Vereniging Hogescholen, VNG, VNO-NCW, Vluchtelingenwerk Nederland, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. In de uitvoering van de werkagenda VIA zijn nog enkele andere partijen betrokken die zich laten vertegenwoordigen door koepelorganisaties in de Taskforce.

⁸ Kamerstuk 29 544, nr. 1085.

⁹ Kamerstuk 33 576 en 35 334, nr. 265

woonlasten als zwaar ervaren (maar 7% van de huishoudens ervaart woonlasten als erg zwaar, het laagste percentage in de EU). Daarentegen is de woonquote, het aandeel inkomen dat opgaat aan huisvesting, relatief hoog in vergelijking met de EU (22ste van de 26). Ook worden woningen steeds vaker boven de vraagprijs verkocht en nemen de klachten toe over te kleine behuizing. De toegang tot adequate, veilige en betaalbare huisvesting staat hierdoor onder druk.

Kabinetsreactie

Voor wonen zien we dat mensen zeer tevreden zijn met de woning en woonomgeving. We zien dat prijzen van koopwoningen stijgen en mensen die al een koopwoning hebben, profiteren van overwaarde als zij een nieuwe woning willen kopen. Mensen die nog een woning zoeken, hebben deze mogelijkheid niet en staan daarmee op achterstand. Mensen met een middeninkomen kunnen moeilijker aan een betaalbare huurwoning komen en de schaarste raakt ook lagere inkomens en kwetsbare groepen, zoals dak- en thuisloze mensen en statushouders. De schaarste betekent ook dat mensen soms genoeg moeten nemen met een woning die niet aan de door hen vereiste kwaliteit voldoet.

Het kabinet heeft onlangs de Nationale Woon- en Bouwagenda gepresenteerd¹⁰. In de agenda worden de oorzaken van de wooncrisis, de doelstellingen en de programmatische aanpak voor de komende jaren geschetst. Het doel van de Nationale Woon- en Bouwagenda is het bevorderen van de beschikbaarheid, betaalbaarheid en kwaliteit van het woningaanbod in Nederland. Samen met belangrijke partners in het woonveld bundelt het Rijk de krachten om de geconstateerde problemen en oorzaken aan te pakken en de doelstellingen van de agenda te realiseren.

Samenleving & vertrouwen

Kijkend naar hoe het gaat met Nederland qua samenleving en onderlinge contacten toont de Monitor een gemengd beeld en ook de impact van de pandemie. Net als vorig jaar daalt opnieuw het contact met familie, vrienden of buren en ook het percentage Nederlanders dat georganiseerd vrijwilligerswerk verricht. Deels komt dit door de *lockdown*-maatregelen, maar deels is hier ook sprake van een langetermijntrend. Het aantal gewerkte uren neemt toe en dit lijkt ten koste te gaan van de tijd die overblijft voor sociale contacten. Verder is er een negatieve trend waarneembaar rond het aandeel psychisch gezonde bevolking, dit was 88,1% in 2020 en daalde naar 84,9% in 2021.

In 2021 steeg het vertrouwen in de medemens van de gemiddelde Nederlander, maar daalde het vertrouwen in instituties (na een grote stijging in 2020). Het vertrouwen in de rechtstaat daalde zeer licht (negatieve trend is te zien over laatste 8 jaar), maar in Nederland is dit vertrouwen nog wel steeds relatief hoog vergeleken met andere EU landen (SDG 16). Verder blijft, op het gebied van criminaliteit, het aantal Nederlanders dat slachtoffer is geweest van misdaad dalen.

Kabinetsreactie

Zoals genoemd heeft de daling in sociale contacten met familie, vrienden en buren voor een deel te maken met corona-gerelateerde maatregelen. Het kabinet volgt deze ontwikkelingen middels het Landelijk Dashboard

¹⁰ Kamerstuk 32 847, nr. 878

Sociale Impact Corona¹¹. Daarin is te zien dat sociale contacten in de loop van 2021 gedeeltelijk zijn teruggeveerd richting niveaus van eerdere jaren. De komende tijd zal moeten blijken of dat herstel doorzet. De dalende mentale gezondheid is een zorgwekkende trend, die ook wordt bevestigd in andere onderzoeken. Het kabinet werkt op dit moment aan een Nationaal Preventieakkoord Mentale Gezondheid; een eerste verkenning is hiervoor afgerond¹².

Verder laat het vertrouwen in de rechtsstaat over de afgelopen jaren een dalende trend zien. Het fundamentele belang van de rechtsstaat is de afgelopen periode alleen maar duidelijker geworden. Daarom werkt het kabinet aan de verbetering van de toegang tot het recht en het herstellen van het vertrouwen tussen burgers en overheid. Belangrijke maatregelen ter verbetering van de toegang tot het recht zijn de verlaging van de griffierechten voor burgers en het midden- en kleinbedrijf (mkb) en versterking van de sociale advocatuur. Ook de in 2018 ingezette herziening van het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand wordt voortgezet. Ingezet wordt op beperking van het aantal procedures tussen de overheid en burgers en op het stimuleren en borgen van een maatschappelijk effectieve rechtspraak, laagdrempelige alternatieve geschillenbeslechting en herstelrecht: het gaat erom niet alleen juridische knopen door te hakken, maar te proberen problemen echt op te helpen lossen.

Toepassing brede welvaart & SDG's in beleidscyclus/ begrotingscyclus

Dit kabinet wil verdere stappen zetten op de integratie van brede welvaart en SDG's in de beleids- en begrotingscyclus. Daarbij is onafhankelijke terugkijkende meting, zoals in de Monitor, essentieel. Samen met de vooruitkijkende indicatoren in de kernset van de planbureaus zijn dit handvatten voor deze integratie. Op basis van het werk van de planbureaus wordt in de Miljoenennota en in de relevante begrotingen in toenemende mate ingegaan op de brede welvaart. In een Kamerbrief ter beantwoording van motie Hammelburg c.s. (Kamerstuk 35 925, nr. 88) worden de vervolgstappen voor verdere integratie nader uiteengezet.

De toetsing van nieuw beleid aan de SDG's, de zogenoemde SDG-toets, is sinds 2019 opgenomen in het *Integraal Afwegingskader (IAK)*. In het bijzonder gaat het om de effecten op ontwikkelingslanden en op gendergelijkheid. Op verzoek van uw Kamer (motie van het lid Ceder c.s., Kamerstuk 35 925 XVII, nr. 40) is overleg gaande tussen de betrokken ministeries om de toepassing hiervan te verbeteren. Dit vindt plaats in het kader van het project «Herziening IAK», waarin de afgelopen maanden voortgang gemaakt is op het gebruiksvriendelijker en beter toepasbaar maken van het Integraal Afwegingskader. De verwachting is dat de herziening begin 2023 voltooid zal zijn.

Zesde Nationale SDG-Rapportage «Nederland Ontwikkelt Duurzaam»

Samen met de CBS Monitor bieden wij u hierbij ook de zesde Nationale SDG-Rapportage aan¹³. De SDG's leggen de basis voor een veerkrachtige samenleving en toekomstbestendige economie. Dat lukt alleen als overheid en maatschappelijke actoren de handen ineen slaan. De nationale rapportage die u hierbij wordt toegezonden is dan ook opgesteld door de rijksoverheid samen met lokale overheden, het

¹¹ Landelijk dashboard sociale impact corona

¹² Kamerstuk 32 793, nr. 573

¹³ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

bedrijfsleven, jongerenorganisaties, het maatschappelijk middenveld, de kennisinstellingen en het College voor de Rechten van de Mens.

De brede betrokkenheid van organisaties in Nederland biedt een sterke basis voor het bereiken van de doelen. De zesde Nationale SDG-rapportage »Nederland Ontwikkelt Duurzaam« laat opnieuw een toename zien van activiteiten voor het behalen van de SDG's. Het aantal organisaties dat zich aansloot bij SDG-Nederland steeg tot meer dan 1200 en meer dan 2100 organisaties tekenden de oproep voor een Duurzaam Regeerakkoord.

Naast de jaarlijkse nationale rapportage doet Nederland ook mee aan de vrijwillige rapportages aan de VN, de zogenaamde *Voluntary National Reviews* (VNR). Het Koninkrijk der Nederlanden heeft in 2017 de eerste VNR gepresenteerd en zal in juli 2022 de tweede vrijwillige rapportage doen. Het rapport is opgesteld in nauwe samenwerking tussen de vier landen van het Koninkrijk en omvat zowel de CBS-data, de beleidsinzet als input van stakeholders. De SDG-voortgang in Nederland wordt in het rapport gezien vanuit zes grote maatschappelijke opgaven, waaronder de klimaat- en energietransitie, de overgang naar een duurzaam landbouw- en voedselsysteem, menselijk welzijn en gelijke kansen. Ook lokale overheden kunnen rapporteren aan de VN: de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) presenteert een zogenaamde *Voluntary Subnational Review* waarin de voortgang op lokaal, regionaal en provinciaal niveau tegen het licht wordt gehouden en daarnaast publiceert de stad Amsterdam de eerste *Voluntary Local Review*.

Tot slot

Het kabinet dankt het CBS voor de Monitor Brede Welvaart & SDG's. Ook dit jaar geeft de Monitor weer een beeld over op welke aspecten, terugkijkend op 2021 en daarvoor, het wel en niet goed gaat in Nederland. Ook biedt het waardevolle inzichten voor veel van de terreinen waar op dit moment nieuw beleid wordt ontwikkeld. Met betrekking tot de SDG's liggen er nog uitdagingen om de doelen in 2030 volledig te bereiken. Het kabinet zal zich daarom blijven inzetten op al deze verschillende aspecten van brede welvaart.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
M.A.M. Adriaansens

De Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,
E.N.A.J. Schreinemacher